

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พื้นที่ศึกษา บริเวณชุมชนย่านกิ่งเพชร เขตราชเทวี ตั้งอยู่ในย่านใจกลางเมืองและเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้สถานศึกษาสำคัญระดับอุดมศึกษา 3 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ จากเหตุผลดังกล่าวทำให้พื้นที่ย่านนี้มีศักยภาพและบทบาทสำคัญในด้านการผสมผสานของการใช้พื้นที่เพื่อการค้า การบริการ และการพักอาศัย ที่รองรับกลุ่มผู้ใช้หลายประเภท คือ ชุมชนดั้งเดิม นิสิต นักศึกษา นักเรียน และบุคลากรที่ต้องการพักอาศัยใกล้กับสถานศึกษา รวมถึงกลุ่มคนที่เป็นผู้ให้บริการด้านการค้าและการบริการภายในชุมชน นอกจากนี้ยังมีศักยภาพในการรองรับกลุ่มคนทำงานภายนอกชุมชนมากมาย เนื่องจากเหตุผลด้านความสะดวกในการเดินทางเข้า-ออกของชุมชน ซึ่งอยู่ชิดติดกับถนนสายหลักของเมือง และใกล้ย่านศูนย์กลางธุรกิจระดับเมือง

ศักยภาพด้านที่ตั้ง สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้จากถนนพญาไททางด้านทิศตะวันออก ถนนเพชรบุรีทางด้านทิศใต้ และถนนพระราม 6 ทางด้านทิศตะวันตก สามารถเข้าถึงโดยระบบขนส่งรถไฟฟ้าที่อยู่ใกล้เคียง 2 สถานี คือ สถานีราชเทวี และสถานีพญาไท โดยพื้นที่ศึกษาอยู่ใกล้ย่านศูนย์กลางธุรกิจ(C.B.D.) บริเวณห้างสรรพสินค้ามาบุญครอง สยามแสควร์ สีแยกราชประสงค์ และอยู่ใกล้สถานศึกษาที่สามารถเดินทางไปและกลับได้ในระยะเวลาอันสั้น ทั้งจากการเดินเท้าและระบบขนส่งมวลชน นอกจากนี้ ที่ตั้งของพื้นที่ศึกษายังอยู่ไม่ไกลจากศูนย์กลางการสัญจรระดับเมือง คืออนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายการสัญจรที่สำคัญ จากศักยภาพดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้พื้นที่บริเวณนี้ดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาพักอาศัยจำนวนมาก เนื่องจากต้องการอยู่ใกล้ย่านการค้า การบริการ และมีระบบการสัญจรที่สะดวกรวดเร็ว

ชุมชนในย่านนี้ มีอาคารสำหรับให้เช่าเพื่อการพักอาศัยจำนวนมาก ประกอบกับมีกิจกรรมการค้าและการบริการของชุมชน ที่รองรับกับความต้องการของผู้พักอาศัย อันเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน และทำให้พื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของเมืองที่มีความเป็นชีวิตชีวา และมีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างชุมชน

โดยสภาพปัจจุบันของพื้นที่ ประกอบด้วยอาคารเพื่อการพักอาศัยจำนวนมาก เช่น บ้านเดี่ยว หอพัก อพาร์ทเมนต์ อาคารพาณิชย์แบ่งให้เช่า อาคารชุด เป็นต้น ซึ่งการมีอาคารพักอาศัยจำนวนมากนั้น เป็นการดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาพักอาศัยในชุมชนจำนวนมากเช่นกัน และยังมีแนวโน้มในการพัฒนาเป็นพื้นที่พักอาศัยให้เช่าเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากยังมีความขาดแคลนด้านพื้นที่พักอาศัย ทั้งนิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่ต้องการอาศัยในย่านใจกลางเมือง

แผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อแนวโน้มการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต คือ แผนพัฒนาเมืองด้านการขยายเส้นทางสัญจร ได้แก่ ถนนคู่ขนานทางรถไฟในอนาคต ที่ส่งผลดีต่อการเข้าถึงชุมชนได้จากทุกทิศทาง และอาจจะเป็นเส้นทางหลักในการเข้าสู่ชุมชนทางด้านทิศเหนือ และโครงการรถไฟฟ้ายกระดับไฮโปเวลล์ ซึ่งใน

ปัจจุบันได้ระงับการก่อสร้างแล้ว แต่หากการก่อสร้างแล้วเสร็จจะถือเป็นจุดเปลี่ยนการเดินทางที่สำคัญ คือจากเหนือไปใต้ในแนวรถไฟฟ้ามหานคร และจากตะวันออกไปตะวันตกในแนวรถไฟฟ้ามหานคร ดังนั้น พื้นที่ที่อยู่ใกล้สถานีรถไฟฟ้ามหานคร อาจจะได้รับอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ และสามารถดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาพักอาศัยและทำการค้าเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

อย่างไรก็ตามภายในพื้นที่ศึกษายังมีอุปสรรคในการพัฒนา อันไม่สอดคล้องต่อแนวโน้มในการพัฒนาดังกล่าวไว้ข้างต้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของลักษณะชุมชนดั้งเดิมเป็นชุมชนที่รองรับการพักอาศัยของกลุ่มผู้เช่าจำนวนมากนั้น ปัญหาต่างๆ ที่ตามมา คือ ปัญหาด้านสภาพแวดล้อม ความแออัดและทรุดโทรมของชุมชน การสัญจรที่ติดขัดและคับแคบ ขาดบรรยากาศที่ดีของการอยู่อาศัย จนลดบทบาทโดยรวมของย่านลงได้ รวมถึงการขาดองค์ประกอบที่จำเป็นต่อชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้ที่เป็นนิสิต นักศึกษาจำนวนมาก ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ใช้หลักในการสนับสนุนเศรษฐกิจภายในย่าน โดยลักษณะดังกล่าวมีผลต่อสุขภาพจิตของผู้พักอาศัยในชุมชนและมีผลต่อการดึงดูดผู้คนเข้ามาในพื้นที่ ในปัจจุบันมีนิสิต นักศึกษาจำนวนมากที่ต้องการพักอาศัยในย่านนี้ แต่ปัญหาต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นได้ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของพื้นที่ ทำให้บุคคลที่พักอาศัยในย่านนี้ต้องการย้ายไปอยู่ในพื้นที่อื่นที่มีความแออัดน้อยกว่า

ดังนั้น การพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่ชุมชนย่านกิ่งเพชร ให้คุ้มค่างับศักยภาพและแนวโน้มการพัฒนาเมืองในอนาคตและเหมาะสมกับชุมชน จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ควรจะต้องคำนึงถึง เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมให้ดีขึ้น รวมถึงการมีประสิทธิภาพในด้านการใช้สอยพื้นที่ รับกับบทบาทที่มีของย่าน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชน แต่เป็นการส่งเสริมการเชื่อมโยงต่อกัน จึงเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ความมุ่งหมายการศึกษา เพื่อศึกษาองค์ประกอบภายในชุมชน ระบบของเมือง และปัจจัยส่งเสริมการเชื่อมโยงระบบ สู่แนวทางการปรับปรุงชุมชนเมืองให้มีความน่าอยู่ มีสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และสามารถส่งเสริมศักยภาพทางเศรษฐกิจในชุมชน สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาเมืองในอนาคต

วัตถุประสงค์การศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงรูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนย่านกิ่งเพชรและพื้นที่ต่อเนื่อง
- 2) เพื่อศึกษาแนวความคิดและรูปแบบในการออกแบบปรับปรุงชุมชนให้มีความน่าอยู่ อันส่งเสริมให้ผู้อยู่อาศัยมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาเมืองในอนาคต
- 3) ศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาท ศักยภาพและสภาพปัญหา รวมถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชน เพื่อทราบถึงความต้องการของชุมชน และรูปแบบที่เหมาะสมในการปรับปรุงพื้นที่
- 4) เพื่อเสนอแนะแนวทาง ในการออกแบบปรับปรุงพื้นที่ทางกายภาพ ให้มีการใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีองค์ประกอบภายในชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

1.3 ขอบเขตในการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตของเนื้อหาในการศึกษาค้างนี้ คือ

1) แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่จากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ในพื้นที่โครงการ เพื่อนำมาวิเคราะห์หารูปแบบที่เหมาะสมในการออกแบบปรับปรุงพื้นที่ชุมชนย่านกิ่งเพชรและพื้นที่ต่อเนื่อง เช่น

- 1.1) ความหมายของเมือง ย่านและชุมชน
- 1.2) ความหมายของชุมชนน่าอยู่
- 1.3) องค์ประกอบของชุมชน
- 1.4) แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการออกแบบชุมชน
- 1.5) งานวิจัยและกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง เช่น
 - The neighborhood unit จาก Time-saver standard for URBAN DESIGN
 - มาตรฐานการออกแบบชุมชนเมืองจาก McKinney Regional Employment Center (REC)

2) สภาพปัจจุบันของพื้นที่ทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งในภาพรวมระดับเมืองและในระดับชุมชน เพื่อวิเคราะห์หาบทบาท ศักยภาพ และปัญหาของพื้นที่ชุมชนย่านกิ่งเพชรและพื้นที่ต่อเนื่อง เช่น

- 2.1) สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
- 2.2) โครงสร้างทางด้านกายภาพและการใช้ที่ดิน การคมนาคมขนส่งและการสัญจร
- 2.3) ศักยภาพและแนวโน้มการพัฒนาในอนาคต
- 2.4) สภาพปัญหาโดยรวมของพื้นที่
- 2.5) ความต้องการของชุมชนและปัญหาในพื้นที่

3) แนวทางในการออกแบบปรับปรุงองค์ประกอบชุมชนทางกายภาพ จากการวิเคราะห์แนวคิดและสภาพปัจจุบัน ให้มีการใช้สอยพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบภายในชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาเมืองในอนาคต เช่น

- 3.1) ผังแม่บทแสดงการใช้ที่ดินและกิจกรรมในบริเวณ
- 3.2) ผังแม่บทแสดงสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่เป็นองค์ประกอบหลักของชุมชน
- 3.3) ความหนาแน่นของพื้นที่โครงการ ขนาด ความสูง ส่วนเปิดโล่ง
- 3.4) แนวทางการปรับปรุงทางสถาปัตยกรรมและบริเวณ
- 3.5) แนวทางการจัดองค์ประกอบทางกายภาพและบรรยากาศภายในชุมชน

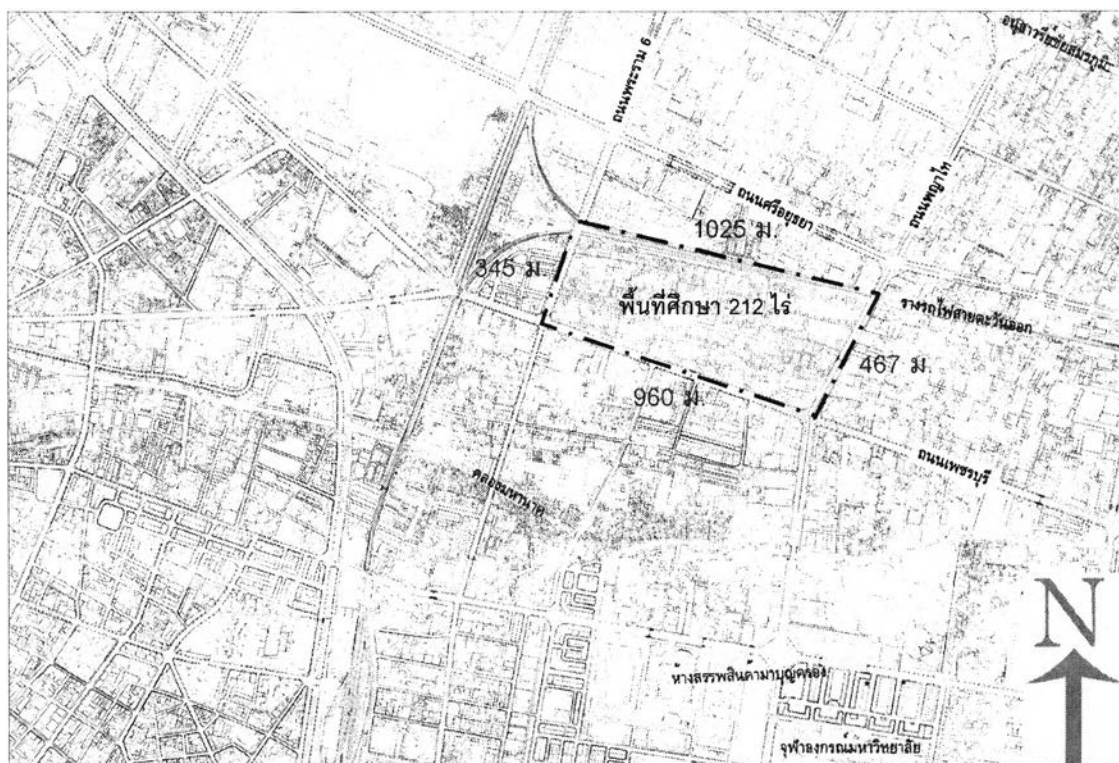
1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

คัดเลือกพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการค้าและการพักอาศัย ที่สอดคล้องกับขอบเขตของการศึกษา ได้แก่ บริเวณชุมชนย่านกึ่งเพชร เขตราชเทวี ซึ่งถือเป็นพื้นที่ในย่านใจกลางเมือง และอยู่ใกล้สถานศึกษาสำคัญในระดับอุดมศึกษาหลายแห่ง ภายในชุมชนมีความหลากหลายของกิจกรรม และมีการเคลื่อนไหวของกิจกรรมต่างๆ อยู่ตลอดเวลา โดยเน้นศึกษาพื้นที่ที่มีการเกาะกลุ่มกันของอาคารสำหรับให้เช่าเพื่อการพักอาศัยและพื้นที่ต่อเนื่องที่เกี่ยวข้อง ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมเศรษฐกิจภายในชุมชน

ขอบเขตพื้นที่ศึกษา และพื้นที่ต่อเนื่อง มีขนาด 212 ไร่ โดยได้กำหนดจากแนวเส้นแบ่งของถนน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ทิศเหนือ	จรดทางรถไฟสายตะวันออก
ทิศใต้	จรดถนนเพชรบุรี
ทิศตะวันออก	จรดถนนพญาไท
ทิศตะวันตก	จรดถนนพระราม 6

โดยขอบเขตและที่ตั้งของพื้นที่ เพื่อนำไปสู่กระบวนการการออกแบบปรับปรุงองค์ประกอบชุมชนย่านกึ่งเพชรนั้น มีเกณฑ์ในการกำหนดโดยพิจารณาจากความสอดคล้องกับนิยามของคำว่าชุมชนที่ได้ทำการศึกษา ประกอบกับการวิเคราะห์แนวโน้มของการพัฒนาเมืองในอนาคต

แผนที่ 1.1 ที่ตั้งพื้นที่ศึกษาย่านกึ่งเพชร

1.4 ขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษา

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษาการจัดองค์ประกอบชุมชนในย่านกิ่งเพชร แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นตอนการศึกษา รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และขั้นตอนการออกแบบปรับปรุงพื้นที่ โดยมีรายละเอียดของขั้นตอนและวิธีดำเนินการศึกษา ดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อทราบถึงประเด็นปัญหา และกำหนดหัวข้องานวิจัย
 - 1.1) สำรวจพื้นที่เบื้องต้นโดยการสังเกตและสอบถามผู้คนในพื้นที่
 - 1.2) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่
 - 1.3) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดประเด็นปัญหา และขอบเขตของการศึกษา
- 2) ศึกษาแนวทางในการออกแบบจาก แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้อง
- 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล (ข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิ)
 - 3.1) ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการรวบรวมเอกสาร และการสอบถามจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ศึกษาโดยตรง ในเรื่องของโครงสร้างทางด้านกายภาพและการใช้ที่ดิน เช่น
 - ประวัติศาสตร์/ความเป็นมาของพื้นที่
 - นโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่
 - โครงสร้างประชากรและข้อมูลเศรษฐกิจและสังคม
 - โครงสร้างทางด้านกายภาพและการใช้ที่ดิน เช่น ลักษณะอาคารและการจัดกลุ่มอาคาร สาธารณูปโภค สาธารณูปการ การคมนาคมขนส่งและการสัญจร
 - ศักยภาพและแนวโน้มการพัฒนาในอนาคต
 - ศักยภาพและปัญหาโดยรวมของพื้นที่
 - กฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง
 - 3.2) ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสำรวจและเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษาจากการสังเกต สอบถามและสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ และจากเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - ความเป็นมาของพื้นที่ศึกษา
 - สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เช่น รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
 - สภาพทางกายภาพ และบริบทเดิมของพื้นที่ เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน องค์ประกอบของชุมชน สภาพอาคารและบริเวณ ประเภทอาคาร การเข้าถึงสภาพการสัญจรและการจราจร
 - ความต้องการของชุมชนและปัญหาในพื้นที่
- 4) การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาแนวทางในการออกแบบทางกายภาพที่เหมาะสมกับพื้นที่ จากข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิ และจากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง
 - วิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม
 - วิเคราะห์ข้อมูลจากแผนที่แสดงความสัมพันธ์ของโครงสร้างพื้นที่ชุมชนและพื้นที่ต่อเนื่อง

- วิเคราะห์เบื้องต้น(SWOT) จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อจำกัดและโอกาสในการพัฒนาพื้นที่
 - วิเคราะห์ข้อจำกัดและความเป็นไปได้ของโครงการ
- 5) สรุปผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล
 - ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์การออกแบบ
 - โปรแกรมการออกแบบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การออกแบบ
 - ขอบเขตพื้นที่ของการออกแบบ
 - 6) ออกแบบปรับปรุงพื้นที่
 - 7) นำเสนอผลงานการออกแบบ
 - 8) นำเสนอแผนและขั้นตอนการนำไปปฏิบัติ และข้อเสนอแนะในการศึกษา

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบถึงสภาพปัจจุบันทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงรูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้น ในชุมชนย่านกิ่งเพชรและพื้นที่ต่อเนื่อง รวมถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมในปัจจุบัน
- 2) ทำให้ทราบถึงแนวความคิดและรูปแบบในการออกแบบปรับปรุงชุมชนให้มีความน่าอยู่ ซึ่งส่งเสริมให้ผู้อยู่อาศัยมีคุณภาพชีวิตที่ดี และเพิ่มคุณค่าในความรู้สึกที่มีต่อพื้นที่ และสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาเมืองในอนาคต
- 3) ทำให้ทราบถึงผลจากการวิเคราะห์ บทบาท ศักยภาพและสภาพปัญหา รวมถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชน ความต้องการของชุมชน เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมในการปรับปรุงพื้นที่
- 4) สามารถเสนอแนะแนวทางในการออกแบบปรับปรุงพื้นที่ด้านกายภาพ เพื่อรองรับกิจกรรมการใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่า และมีองค์ประกอบภายในชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ในอนาคต

แผนภูมิ 1.1 แสดงการสรุปขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา

